

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

درس ۱۵:
حملة چنگيز و تیمور
به ایران

مغولان چه کسانی بودند؟

مغولان، اقوام بیابانگردی بودند که در سرزمین مغولستان واقع در شمال چین و جنوب سیبری می زیستند.

آب و هوای سرد و خشک منطقه، موجب شده بود که آنها شیوه زندگی
کوچ نشینی و دامداری را برگزینند.

قبایل مغول تا پیش از چنگیزخان پراکنده بودند و حکومتی نداشتند.

چنگیز رئیس یکی از قبایل مغول بود که قبیله های مغول را زیر فرمان خود درآورد و حکومتی نیرومند تشکیل داد.

او برای اداره آن کشور، مجموعه قوانینی را با عنوان **یاسای چنگیزی** تدوین کرد و به اجرا گذاشت.

یکی از اصول مهم «یاسا» آن بود که کسانی که خود را تسلیم سپاه مغول می کردند، از قتل و غارت در امان بودند، اما آنان که مقاومت می کردند، باید قتل عام و غارت می شدند.

این ستون سنگی یادبود و نمونه نادر از فرهنگ مغول می باشد و
سنگ چنگیز نامیده می شود.(موزه سن پترزبورگ)

یاسا مانند بسیاری از قوانین قرون گذشته از اصل تناسب میان جرم و مجازات
پیروی نمی کرد. اصل شخصی بودن مجازات ها نیز اعمال نمی شد و در بعضی
موارد فرزندان مجرم به جای او مجازات می شدند یا حتی به عنوان غرامت
تحویل محکوم له می شدند. از رایج ترین مجازات ها در میان مغولان، مجازات
اعدام بود و در متن یاسا برای بسیاری از اعمال کم اهمیت کیفر اعدام در نظر
گرفته شده بود.

چنگیز در فنون رزمی مهارت کامل داشت و در حيله هاى جنگى استاد بود.

وى، مردى بى رحم بود و
سربازان، سرداران و حتى
فرزندانش بايد بدون چون و چرا
فرمانش را اطاعت مى کردند.

مغولان پس از آنکه متحد و قدرتمند شدند، به فکر **حمله به سرزمین های آباد** و تصاحب ثروت آنها افتادند.

آنها **نخست به چین** حمله و شهر ثروتمند پکن را تسخیر و غارت کردند.

مغولان سپس با **فتح سرزمین هایی در غرب مغولستان**، به مرزهای **ایران** نزدیک شدند.

هجوم مغولان به ایران

مغولان در زمان **خوارزمشاهیان** به ایران هجوم آوردند.

در زمان **سلطان محمد خوارزمشاه** وقتی اعضای یک کاروان تجاری مغول به یکی از شهرهای ایران آمده بودند، به دستور حاکم آن شهر به جرم جاسوسی دستگیر و کشته شدند.

چنگیزخان این موضوع را بهانه قرار داد و با لشکری عظیم به ایران هجوم آورد.

- راهنما**
- مسیرهای سپاه چنگیز خان
 - قلمرو ایران کنونی
 - شهر
 - قلمرو خوارزمشاهیان

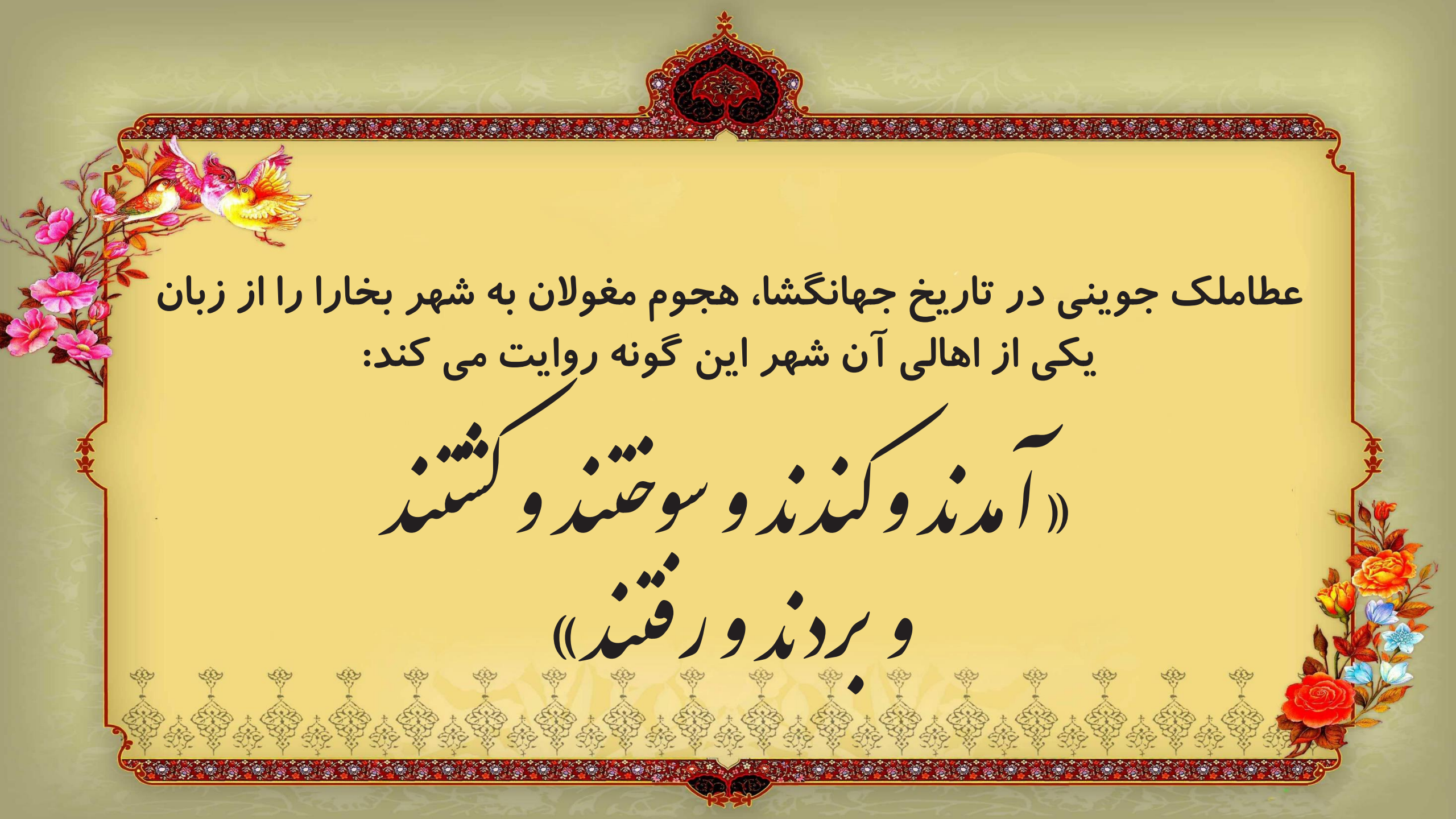
سلطان محمد به مقابله شتافت، اما در همان برخورد اول با سپاه مغول، چنان دچار
بیم و هراس شد که فرار کرد.

فرار او، روحیه سپاهیان و مردم را ضعیف کرد.

لشکریان مغول به چند گروه تقسیم شدند و به تعداد زیادی از شهرها و آبادی های
ایران یورش بردند.

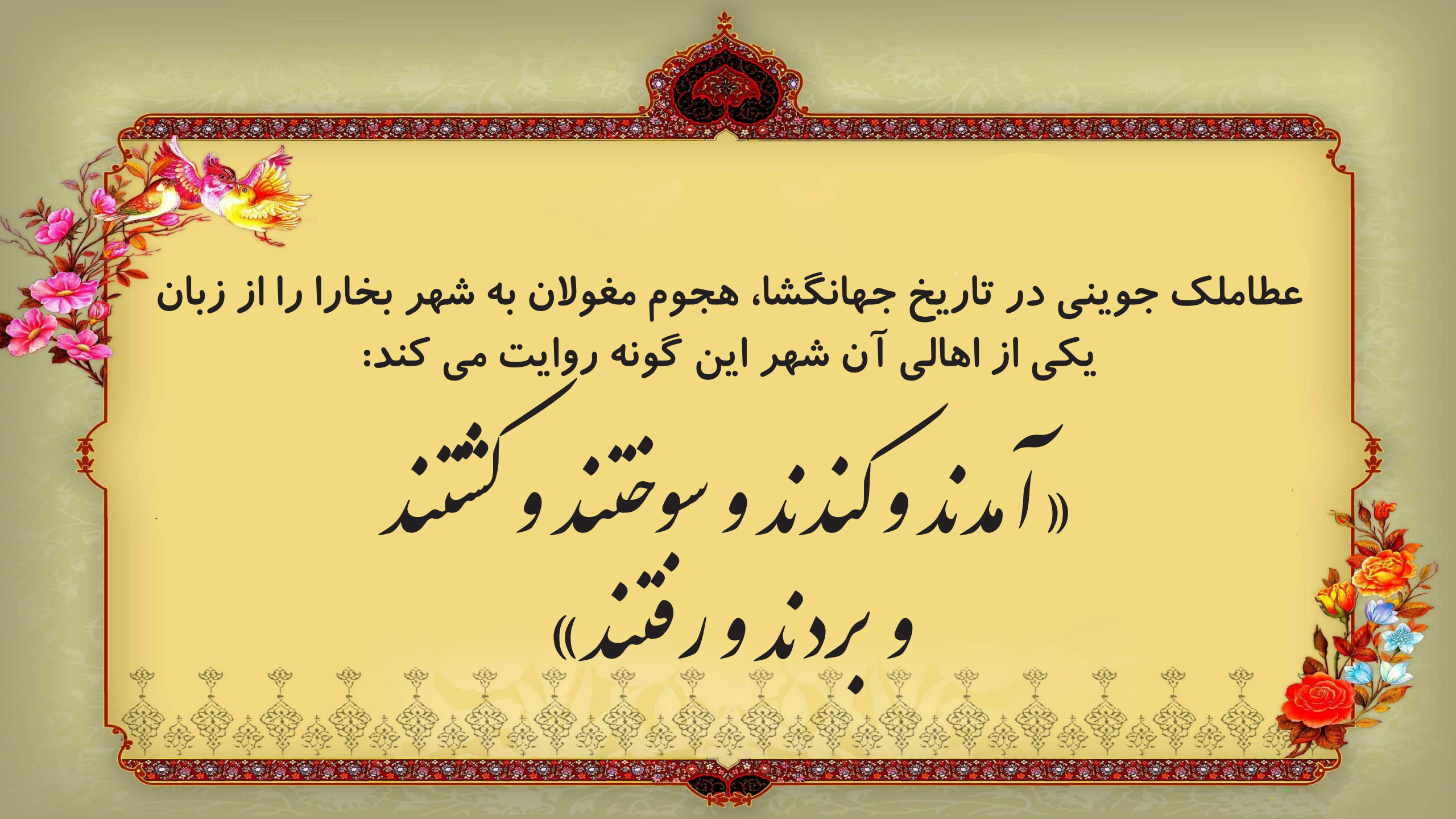
هر جا که مقاومتی صورت می گرفت، ساکنان آنجا به طرز بی رحمانه ای قتل عام می شدند.

عطاملک جوینی در تاریخ جهانگشا، هجوم مغولان به شهر بخارا را از زبان
یکی از اهالی آن شهر این گونه روایت می کند:

«آمدند و کُشدند و سوختند و کُشتند
و بردند و رقتند»

کمال الدین اصفهانی، شاعر ایرانی که به دست مغول ها کشته شد،
حملة مغولان را به شهر اصفهان، چنین به نظم کشیده بود:

دی بر سر مرده ای دو صد سون بود
امروز یکی نیست که بر صد کرید

سلطان جلال الدین، پسر و
جانشین سلطان محمد
خوارزمشاه، شہامتی از خود
نشان داد و در یک جنگ
بر مغولان پیروز شد.

اما به دلیل اختلافات و درگیری های داخلی، کاری از پیش نبرد.

در آن شرایط حساس، برخی از سرداران و حاکمان محلی و نیز خلیفه عباسی نه تنها جلال الدین را یاری نکردند، بلکه با وی وارد جنگ شدند

هجوم هولناک چنگیز، یکی از فجایع تاریخ ایران بود.

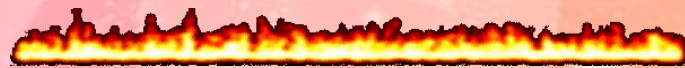
بسیاری از ایرانیان **جان باختند** و تعداد زیادی به **اسارت** درآمدند یا **آواره** شدند.

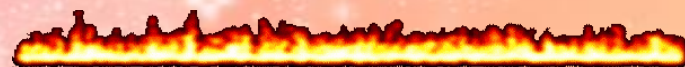
ترس و وحشت سراسر ایران را فراگرفت و مردم دچار **سرخوردگی** شدند.

میل به **گوشه گیری** و دوری از اجتماع در جامعه، رواج یافت.

سپاهیان چنگیز در جریان هجوم به ایران، **شهرها** و آبادیهای زیادی را **ویران** کردند و آسیب فراوانی به **مزارع** کشاورزی و **قنات ها** وارد آوردند.

مغولان همچنین **مساجد، مدارس و کتابخانه ها** را خراب کردند و **کتابها** را سوزاندند.

حکومت مغولان بر ایران

پس از مرگ چنگیز، حملات پراکنده مغولان به ایران ادامه داشت.

هلاکوخان نوه چنگیز، مأمور شد فتوحات مغول را در ایران و دیگر بخش های جهان اسلام، کامل کند.

نقاشی هلاکوخان اثر رشیدالدین فضل الله همدانی

اقدامات هلاکوخان

اسماعیلیان ایران را از بین برد و قلعه های آنان را ویران کرد.

با تسخیر بغداد و کشتن خلیفه (۶۵۶ق)، خلافت عباسی را برانداخت.

پس از نابودی خلافت عباسی، حکومت ایلخانان را تأسیس کرد.

هلاکوخان به همراه فرزندان و نوادگانش، حدود **هشتاد سال** بر ایران فرمان راندند.

در دوران فرمانروایی سلسله ایلخانان:

ایران از نظر سیاسی یکپارچه و متحد شد.

حکام و سرداران محلی تحت حاکمیت و سلطه مغولان، قرار گرفتند.

ارتباط حکومت ایلخانان با سایر حکومت های مغولی در آسیا و دولت های اروپایی

اروپاییان هم پس از جنگ های صلیبی، بیش از گذشته علاقه مند بودند که با کشورهای مسلمان و آسیایی، رابطه سیاسی و بازرگانی داشته باشند.

قلمرو ایلخانان

- راهنما
- قلمرو ایلخانان
 - قلمرو ایران کنونی
 - شهرهای مهم

پس از مرگ آخرین ایلخان مغول (ابوسعید)، حکومت ایلخانان فرو پاشید.

ایران بعد از فروپاشی ایلخانان

ایران بار دیگر گرفتار هرج و مرج، آشوب، جنگ و قتل و غارت های بی حساب شد.

یکپارچگی و اتحاد سیاسی کشور ما از بین رفت.

حاکمان محلی و سرداران مغول و غیرمغول، هر کدام بر بخشی از آن مسلط شدند.

و با یکدیگر به رقابت و ستیز برخاستند.

فروپاشی حکومت ایلخانان

بی عدالتی و ستمگری حاکمان محلی

خشم و نارضایتی مردم و قیام هایی در گوشه و کنار کشور

قیام سربداران

روستای باشتین در سبزوار

مردم سبزوار بر اثر تعلیمات **شیخ خلیفه و شیخ حسن جوری**، آمادۀ مقابله با ظلم و ظالمان شده بودند.

ساکنان روستای باشتین که از زیاده خواهی و گستاخی مأموران حاکم مغولی خراسان به ستوه آمده بودند، به پا خاستند و مأموران مغول را مجازات کردند.

شعار «سر به دار می دهیم، تن به ذلت نمی دهیم»

آنها سپاه حاکم مغول را در آن ولایت شکست دادند.

گسترش قیام ← تصرف سبزوار ← تأسیس حکومت سربداران

آنان با پیروزی بر سرداران و حاکمان مغول در خراسان، قلمرو خود را به مناطق همجوار
گسترش دادند.

حکومت سربداران، پشتیبان مذهب شیعه بود.

این حکومت محلی پس از یورش تیمور به ایران از بین رفت.

قلعه سربداران
در سبزوار

قلعه سربداران در سبزوار

این قلعه بنایی تمام از گل و خشت خام است.

آرامگاه
شیخ حسن جوری

آرامگاه شیخ حسن جوری در ۱۵۰ کیلومتری شهر شاهرود و ۸۵ کیلومتری شهر میامی، و بر روی تپه‌ای در ۲ کیلومتری روستای کلاته میرعلم فیروزآباد حوالی روستای فرومد (فریومد) واقع گردیده. آرامگاه شیخ حسن جوری، در دوران معاصر، با پخش سریال تلویزیونی «سربداران» در سال ۱۳۶۳، مورد توجه قرار گرفت و در سال ۱۳۸۸ توسط سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، بنای کنونی بر آرامگاه شیخ حسن جوری ساخته شد. پیش از مرمت و بازسازی این آرامگاه، بقعه متشکل از یک اتاق سه‌درب در حال تخریب، که از مصالح خشت خام و گل و عاری از هر گونه پیرایه و تشریفات ظاهری بنا شده بود و قدمت آن به دوره تیموری می‌رسید.

بنای جدید آرامگاه

بنای قدیمی آرامگاه

سنگ قبر قدیم و
جدید شیخ حسن
جوری

هجوم تیمور به ایران

در اواخر قرن هشتم هجری، بار دیگر سرزمین ما با یورش های وحشتناک اقوام بیابان گرد، از سمت شمال شرق رو به رو شد.

این یورش ها را شخصی به نام تیمور، فرماندهی می کرد.

تیمور گورکانی یکی از فاتحان مشهور در تاریخ است که بخش وسیعی از آسیا را فتح کرد و امپراتوری تیموری را بنیان گذاشت.

او خود را از خاندان چنگیز می دانست.

تیمور در بی رحمی و خونریزی دست کمی از
چنگیز خان مغول نداشت.

او به هنر، علاقه نشان می داد و هر شهر و ولایتی
را که می گشود، هنرمندان و صنعتگرانش را به
پایتخت خود سمرقند (امروزی) می فرستاد

تیمور حرص و طمع بسیاری به کشورگشایی داشت
و در اندیشه فتح چین بود که مرگ، امانش نداد.

آرامگاه تیمور، سمرقند (ازبکستان)

تیمور در مقبره‌ای به سال ۱۴۰۵ میلادی دفن شد که خودش قبلاً دستور داده بود به صورت بنایی مجلل بسازند و مادر او بی بی خانم در آن دفن شده بود و بعداً عده دیگری از خاندان تیموری نیز در آن دفن شدند. وقتی تیمور در آن مدفون شد، این مکان به گور امیر معروف شد.

تیمور پس از تسلط بر ماوراءالنهر، با سوء استفاده از اوضاع پریشان و آشفته ایران که بر هر گوشه آن خانی و سرداری حکومت می کرد، چندین مرتبه به کشور ما یورش آورد.

یورش های تیمور نیز همچون هجوم چنگیز، آسیب و صدمات فراوانی به مردم ایران وارد کرد.

در جریان این یورش ها، عده زیادی کشته شدند و اموال و دارایی مردم غارت گردید.

تیمور امپراتوری پهناوری را بنیان گذاشت که از مرزهای چین تا شام گسترش یافته بود.

قلمرو تیموریان

پس از مرگ وی، فرزندان و نوادگانش هر کدام به بخشی از امپراتوری او مسلط شدند و با یکدیگر به دشمنی و ستیز پرداختند.

شاهرخ پسر تیمور، بر رقیبان خود برتری یافت و موفق شد بخش وسیعی از ایران را تحت تسلط خود درآورد.

حکومت تیموریان سرانجام با ظهور حکومت صفویان در ایران از میان رفت.

پایان

